

Łukasz Kozłowski\*

## Nadzór archiwalny w Archiwum Państwowym w Szczecinie. Sprawozdanie z działalności Oddziału Kształtowania narastającego zasobu archiwalnego za 2016 rok

Oddział III – Nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym sprawuje szereg czynności w sferze kształtowania narodowego zasobu archiwalnego. Działania te koncentrują się na tzw. przedpolu archiwalnym, czyli działalności podmiotów państwowych i niepaństwowych, które tworzą i gromadzą dokumentację mogącą posiadać wartość historyczną. Zadaniem nadzoru archiwalnego jest wydzielenie ze zbioru dokumentacji materiałów archiwalnych (czyli dokumentacji o wartości historycznej) i kontrolowanie procesu niszczenia dokumentacji niearchiwalnej. W 2016 r. w Oddziale III zatrudnionych było 4 archiwistów.

W obszarze działania Archiwum Państwowego w Szczecinie funkcjonuje 279 państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych, w których powstają materiały archiwalne wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego. Oddział III sprawuje bezpośredni nadzór nad 136 podmiotami, w tym 84 państwowymi i 52 samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, zlokalizowanymi na obszarze gminy miasta Szczecin oraz powiatów polickiego, gryfińskiego i myśliborskiego. Pozostałe podmioty są kontrolowane przez pracowników oddziałów zamiejscowych szczecińskiego Archiwum Państwowego w Międzyzdrojach i w Stargardzie.

W 2016 r. pracownicy Oddziału III przeprowadzili 43 kontrole postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego i dokumentacją niearchiwalną<sup>1</sup>. W tej liczbie 39 stanowiły ogólne kontrole archiwów zakładowych, 2 kontrole sprawdzające stan realizacji zaleceń pokontrolnych z poprzedniego roku, 2 kontrole problemowe urzędów stanu cywilnego. 32 kontrole zostały przeprowadzone w podmiotach zlokalizowanych w Szczecinie, 11 kontroli w innych

---

\* Łukasz Kozłowski – archiwista, pracownik Oddziału III – Kształtowania narastającego zasobu archiwalnego w Archiwum Państwowym w Szczecinie.

<sup>1</sup> Na podstawie art. 28 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2016 poz. 1506).

miejsowościach. Nieznacznie więcej, bo 22 kontrole przeprowadzono w jednostkach państwowych, a 19 w jednostkach samorządowych. Wszystkie 43 kontrole przeprowadzone zostały w podmiotach, w których obowiązuje tradycyjny (papierowy) system wykonywania czynności kancelaryjnych. Jak ustalono w trakcie kontroli, w 11 z 39 instytucji stosowany był dziennikowy system kancelaryjny.

W 2016 r. po raz pierwszy czynności kontrole, w tym sporządzenie protokołu kontroli oraz wystąpienia pokontrolnego, były prowadzone z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego „Nadzór i Kontrola Archiwalna” (NIKA)<sup>2</sup>. System umożliwił zebranie zestandaryzowanych danych na temat kontrolowanych podmiotów, przechowywanej przez nie dokumentacji oraz lokali i obsady kadrowej archiwów zakładowych. 41 skontrolowanych archiwów przechowywało łącznie 25.659 m.b. dokumentacji, z czego 4.182 m.b. stanowiły materiały archiwalne wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego. Pojedyncza jednostka organizacyjna posiadała średnio ok. 102 m.b. materiałów archiwalnych i 551 m.b. dokumentacji niearchiwalnej. Statystycznie 6 m.b. materiałów archiwalnych w kontrolowanym podmiocie kwalifikowało się do przekazania do Archiwum Państwowego (łącznie 238 m.b. w 41 podmiotach).

W kontrolowanych jednostkach organizacyjnych zatrudnionych było 52 pracowników, czyli na pojedyncze archiwum zakładowe przypadało statystycznie 1,33 pracownika. Większość archiwistów (lub kierowników archiwów, jeżeli zatrudniona była więcej niż 1 osoba) posiadała wykształcenie kierunkowe w postaci kursu archiwalnego. 10 osób legitymowało się wykształceniem wyższym archiwalnym, 1 osoba posiadała ukończone studia podyplomowe z archiwistyki. Tylko 4 archiwistów nie posiadało żadnego wykształcenia archiwalnego.

Warunki przechowywania dokumentacji w archiwach zakładowych w większości kontroli zostały ocenione jako bardzo dobre lub dobre (29 archiwów), w 3 przypadkach jako zadowalające, trudne lub bardzo trudne warunki panowały w 5 lokalach. Większość wizytowanych archiwów – 21 – było zlokalizowanych na parterach lub piętrach budynków, jednak aż w 15 podmiotach dokumentacja była przechowywana w piwnicach, a w jednym na strychu. Najczęściej na wyposażeniu pomieszczeń archiwalnych brakowało czujników ognia i dymu, co stwierdzono

---

<sup>2</sup> Na podstawie zarządzenia nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 22 lutego 2016 r. w sprawie systemu teleinformatycznego „NIKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna”.

w 17 z 38 archiwów. W 9 lokalach wykazano brak urządzeń do pomiaru temperatury i wilgotności powietrza, w 9 też brak stanowiska pracy dla archiwisty. Tylko w 4 archiwach stwierdzono brak wystarczającego zabezpieczenia przed dostępem osób postronnych, a w zaledwie 2 – brak gaśnic. W 8 archiwach problemem był całkowity brak rezerwy magazynowej. Statystycznie na lokal archiwum zakładowego przypadało zaś 152 m<sup>2</sup> oraz 3 pomieszczenia. Największe kontrolowane w 2016 r. archiwum zajmowało powierzchnię 1.588 m<sup>2</sup>, a najmniejsze tylko 6 m<sup>2</sup>.

Weryfikacja realizacji zaleceń pokontrolnych z poprzednich kontroli (tj. z 2013 r.) wykazała, że prawie połowa jednostek organizacyjnych nie wykonała w pełni zaleceń pokontrolnych. Zalecenia sprzed trzech lat bez zastrzeżeń wykonało 19 podmiotów, 15 jednostek wykonało je częściowo lub w ogóle. W pięciu przypadkach w 2013 r. nie wydawano zaleceń pokontrolnych. W wyniku kontroli w 2016 r. wydano w sumie 73 zalecenia pokontrolne dla 43 jednostek organizacyjnych. Największą liczbą dla jednego podmiotu było 10 zaleceń. Żadnych zaleceń nie otrzymało 14 podmiotów, co było postępem w porównaniu z rokiem 2013, gdy kontrolowano te same jednostki organizacyjne i tylko 5 nie otrzymało zaleceń. Najczęściej powtarzającym zaleceniem było uporządkowanie zgodnie z przepisami archiwalnymi materiałów archiwalnych zgromadzonych w archiwach zakładowych oraz przekazanie zaległej dokumentacji z komórek organizacyjnych do archiwów zakładowych. Takie wytyczne wydano 13 podmiotom. 11 jednostkom organizacyjnym wskazano konieczność przekazania materiałów archiwalnych do Archiwum Państwowego. W siedmiu przypadkach zalecono przeprowadzić skontrum dokumentacji i/lub wykonać ewidencję dokumentacji niezewidencjonowanej, pięciu podmiotom zalecono dostosowanie lokali archiwów zakładowych do obowiązujących przepisów, 4 jednostki otrzymały zalecenie poprawienia ewidencji dokumentacji oraz zaktualizowania własnych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

Oprócz kontroli postępowania z materiałami archiwalnymi i dokumentacją niearchiwalną pracownicy Oddziału III przeprowadzali również ekspertyzy archiwalne, nadzorowali brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych oraz uzgadniali przepisy kancelaryjne i archiwalne dla tych jednostek. W 2016 r. przeprowadzono 49 ekspertyz, z których 30 dotyczyło zmiany kwalifikacji archiwalnej lub jej określenia. Najczęściej wynikiem ekspertyzy było uznanie przedmiotowej dokumentacji za materiały archiwalne

lub ustalenie, że dokumentacja kategorii BE nie stanowi materiałów archiwalnych. Ponadto 7 ekspertyz dotyczyło zabezpieczenia dokumentacji podmiotów, których działalność ustała, 5 związanych było ze sprawdzeniem stanu materiałów archiwalnych przeznaczonych do przekazania do Archiwum Państwowego, 3 ekspertyzy dotyczyły rozpoznania stanu niepaństwowego zasobu archiwalnego, 2 wynikały z interwencji w sprawach nagłych, 1 ekspertyza była podstawą opinii w zakresie postępowania z dokumentacją a 1 dotyczyła ustalenia jednostki organizacyjnej tworzącej materiały archiwalne.

Zadania Oddziału III nie ograniczały się jednak wyłącznie do czynności wymienionych w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach i przepisach szczegółowych. Pracownicy „Nadzoru” regularnie udzielali konsultacji, porad, wyjaśnień i interpretacji przepisów archiwistom zatrudnionym w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych, współpracowali z podmiotami niepaństwowymi tworzącymi materiały archiwalne wchodzące do ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego, uczestniczyli w przeprowadzanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego kontrolach przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców o czasowym okresie przechowywania.